

Följande härrör sig från ett samtal den 13 juli 1970 med Johan Samuelsson, född 1906 i Hedvigsfors, och Signe, född Zimmerman, född även hon 1906 i Norrdala.

Johan Samuelssons pappa var hästkarl och kusk åt förvaltaren Hägg på Hedvigsfors. Han hette Per Vilhelm Samuelsson och dog i 65-årsåldern 1933. Även Johan Samuelssons farfar var hästkarl på Hedvigsfors. Hans morfar, som hette Hübinette, var stångjärnssmed på bruket. Det enda herr Samuelsson har hört om morfadern var att han använde vit långskjorta och träskor i arbetet.

Utav de gamla på bruket så har herr Samuelsson hört talas om att de fick hämta ut spannmål och fläsk på magasinet. Om man på den tiden gjorde något ofog, fick man kallas upp till kontoret, som då hölls i vinkelbyggnaden på herrgården, för att få stryk. Detta har herr Samuelsson hört utav sin pappa.

Under herr Samuelssons ungdom fanns ett gammalt badhus i Hedvigsfors. Man fick tinga tid på affären, och det kostade fem öre att få bada. Man kunde elda upp vatten i badhuset så det blev varmbad. Herr Samuelsson berättar en liten historia om förvaltaren Hägg, rörande det här badhuset. Han kom in i affären och fick se, att affärsföreståndaren hade skrivit upp i badhuslistan fru den och fru den, och han sade då: "Det finns bara en fru i Hedvigsfors, och det är min".

Johan Samuelsson har arbetat under sex stycken chefer i Hedvigsfors. Först var det inspektör Eliasson, därefter från 1923 till fram mot 1960-talet inspektör Duse. Sedan följde förvaltaren Bernhjelm, förvaltaren Brun, lantmästaren Hallgren och på slutet en man vid namn Valström.

Herr Samuelsson berättar att hans pappa som kusk fick skjutsa herrskapet till olika tillställningar i trakten. Han bar då en vacker brun

uniform med blanka knappar och tillhörande mössa, och på fötterna hade han krökstövlar. På vintern skjutsade han i släde. Då fick han alltid sitta bakpå släden, men på sommaren använde han droskan med parhästar. Fadern var också en skicklig veterinär. Veterinären bodde eljest i Hudiksvall. Han brukade hjälpa bönderna med kalvning och med slakt, för vilket han fick 50 öre. Efter pappan har Johan Samuelsson ärvt en s.k. skålstege och rasp. De är tillverkade utav Ivar Lindgren. Skålstegen användes för att spärra upp munnen på hästar, vilkas tänder växte ojämnt. Man använde sedan raspen, en fil, på långskaft för att slipa ner tänderna så att hästarna skulle kunna äta igen. Även Johan Samuelsson har ofta använt skålstegen, både på bolagets hästar och på böndernas hästar ute runt Hedvigsfors.

Johan Samuelsson skötte bolagets hästar i Hedvigsfors i 35 år, till 1951. Därefter arbetade han i lantbruket till 1969, då han avgick med pension. Samuelsson började arbeta i stallen i lag med sin pappa, och fortsatte sedan på egen hand. Han hade då månadslön, men inga förmåner. Hans mor hade, sedan hon blivit änka, fri hyra, ved och lyse, och fick dessutom sex kronor i månaden av bolaget. De här förmånerna berodde på ett kontrakt, som var tecknat på amiral Lindmans tid. Johan Samuelsson bodde hemma hos mamman tills dess han gifte sig.

Beträffande kosthållet i föräldrahemmet berättar Johan Samuelsson, att man åt frukost klockan sju på morgonen. Den bestod utav strömming och potatis. Middagen, som äts mitt på dagen klockan tolv, bestod utav pannkaka eller dylikt. På kvällen åt man aftonvard, bestående utav vattgröt, kornmjölsgröt eller dylikt. På Hedvigsfors fanns en välling-klocka, den sitter kvar fortfarande, och i den ringde en gammal gubbe som hette Hellberg klockan sju, klockan tolv och vid halv sextiden på kvällen.

Arbetet i stallen började klockan fyra på mornarna, då hästarna skulle utfodras med hö och havre. Därefter skulle det gödslas ut ifrån stallen, och så skulle hästarna ryktas. Det fanns 18 hästar i stallen på den tiden, och det var ungefär lika många, eller fler, på Johan Samuelssons pappas tid. Man var två stycken som hjälptes åt med ryktningen. Därefter var hästarna färdiga att tas i bruk under dagens arbete. Johan Samuelsson sysslade på dagarna mycket med unghästarna. Han har fött upp tjugo stycken unghästar och kört in dem. Han fick också leka lite veterinär, t.ex. så måste han spruta föl emot fölsjuka och ordna med medicin åt sjuka hästar o.s.v. Mycket av herr Samuelssons arbete gick också ut på skjutsar åt olika håll. Det var inspektör Duse som skulle skjutas, och en gång har Johan Samuelsson också skjutsat amiral Lindman.

Läkarvården på bruket var fri, och de som behövde läkare brukade vänta till den dag, då doktorn kom upp till Hedvigsfors. Då var det Johan Samuelsson som fick skjutsa läkaren till det sena tåget i Delsbo. Han skjutsade också veterinären när han skulle till bruket, han åkte och hämtade barnmorskan o.s.v. Och för de här turerna, som ofta ägde rum på natten, fick han ingen extra ersättning. Arbetet gick också över sönd- och helgdagar, eftersom hästarna måste skötas om. Det var först på senare tid som han kunde få en frisdag då och då.

På somrarna, då hästarna gick ute i hagarna, kunde dock söndagsmornarna bli fria. Som stallkarl betalades Samuelsson med 3.50 per dag. Detta var 1935, då han gifte sig.

Då man började på hösten gick man en månad varje dag, men sedan var skolgången annan var dag. Herr Samuelsson berättar att de barn som bodde uppe i Alsjö under skoltiden var inackorderad i Nuparna, varifrån de gick till skolan varje dag. Lärarinnan, Anna Vallén, var ganska sträng och slog av pekpinnen många gånger. Hon lät också barnen sitta kvar efter skolans slut om de hade misskött sig på något sätt.

Johan Samuelsson konfirmerades i Bjuråker 1920. Han gick och läste för prästen tre dagar i veckan, och kunde sedan arbeta i fyra. Hans arbete under konfirmationstiden var att köra ved, gödsla o.s.v. för bolaget.

Det allra första arbete som Johan Samuelsson hade var att rensa täkterna från gulrosor. Det var barnen som engagerades utav inspektör Eliasson till den här sortens arbete, och de fick ställa upp sig på långa led och gå över täkterna och rycka upp gulrosorna.

Som skolpojke brukade Johan Samuelsson också arbeta med att vakta bolagets kor på täkterna. Han skulle då vara ute med korna hela dagen och se till så de inte kom in på åkrarna. På kvällen skulle korna föras hem till mjölkningen och så skulle de ut på täkterna igen. Ett annat arbete, som Johan Samuelsson hade som pojke, var att vara flaggvaktare. Det var på skopmästare Tingelövs tid. Han fick då sitta utefter flottrännen och passa på om en flagga skulle gå i topp längre ner för att sedan i sådana fall hissa sin egen flagga, och på så vis ge tecken upp till dammen. Det var vita flaggor som användes i det här syftet och de var uppspända på träramar så att de skulle synas ordentligt. Det fanns tio vakter på vägen från Svågan och upp till Hedvigsfors. Johan Samuelsson minns, att han en gång fick sitta i två dygn i sträck som flaggvakt.

I den nuvarande arrendatorsbostaden inrymdes tidigare kontoret i Hedvigsfors. En gång i månaden kom Bovallius eller Tigerström över till Hedvigsfors från Strömbakka med avlöningen. Då kom det mycket folk fram till Hedvigsfors, berättar Johan Samuelsson. Handlare ifrån Furuberg och Delsbo brukade då också komma och sätta upp sina stånd. De sålde kläder, köttvaror o.s.v.

I Samuelssons ungdom fanns det mycket löst folk som passerade genom bruket. Bland annat var det luffare som kom och bad att få ligga i selkammaren över natten. För att få göra det måste Johan Samuelsson be inspektör Duse om lov. Då drog man fram lite hö i selkammaren, eldade i kaminen och så fick luffarna ligga där med några hästtäcken över sig. Det var samma luffare som kom tillbaka år från år, och Samuelsson minns att de hette Sundsvalls-Lasse, Bollnäs-Figge etc.

En annan kategori utav löst folk var de skojsrare som kom från Snäre i Ljusdal. Till skillnad från luffarna så hade de här stora familjer med sig. De brukade komma med häst och vagn och tugga hö och mat. En utav deras sysselsättningar var att byta hästar, och det hände ofta att man blev lurad vid de affärerna.

Postkontoret i Hedvigsfors var inrymt i det hus där fru Sundin numera bor. Posten sköttes om utav tant Fagerström, som nu är över 100 år gammal. Posten fördes med häst och vagn upp till Hedvigsfors, där den hämtades ifrån dem som bodde ute i byarna. Det fanns också ett mejeri tidigare i Hedvigsfors. I ladugården fanns 30-35 kor. Mjölken

skjutsades eller drogs på vagn av en tjur till mejeriet där det tillverkades ost och smör till avsalu. På den här tiden hade alla arbetare två kor, och Johan Samuelsson påpekar, att det var på grund utav kofödorna som arbetarfamiljerna över huvud taget kunde klara sig på den här tiden. Även handlare Fridolfsson hade eget jordbruk med ko. Herr Samuelsson berättar att Fridolfsson från att ha kommit med tomma händer till Hedvigsfors blev en riktigt förmögen karl.

Johan Samuelsson köpte en gång en hundskinnspäls i affären för 200 kronor, och den hade han på vintrarna när han körde slädarna åt bruket. Han berättar, att själv fick han alltid sitta i släden och ha det varmt och gott, medan hans pappa på sin tid alltid satt bakpå släden. Han tror inte heller att pappan var så varmt klädd som han själv kunde vara.

Herr Samuelsson har hört talas om, att bolaget tidigare köpte skog utav bönderna till förfärligt låga priser, men längre tillbaka så avverkade man ingenting i skogarna. Herr Samuelsson minns att hans mamma berättade för honom att det på hennes tid aldrig avverkades någon skog, och någon flottning förekom inte heller, annat än bara till husbehov i Hedvigsfors.

Herr och fru Samuelsson berättar, att man förr i tiden ofta trodde på skromt, och det var inte ovanligt att man då råkade ut för lite ovanligare saker. Herr Samuelssons pappa, t.ex., var en gång med om att parhästarna som han körde stegrade sig vid grindstolparna till prästgården i Bjuråker och absolut inte ville in genom grindhållet. Man ansåg då, att det var någonting skromt med det där. En annan gång var herr Samuelssons bror ute och körde, och han fick då se en stor, svart hund som kom upp vid sidan utav vagnen. Senare visade det sig, att en person avled just i de där trakterna. Den där svarta hunden förebådade alltså dödsfallet.

Hästens selkrokar har ett par ringar, och om man tittade genom de ringarna så sades det att man skulle kunna få se ovanliga saker. Herr Samuelsson påpekar emellertid att han själv har försökt sig på det här, men aldrig fått se någonting.

Severin Lindgren, en kusin till Ivar Lindgren, var en gång med om en ovanlig händelse. Han kom ifrån smedjan på kvällen, han hade varit i smedjan för att se till att det inte var någon brandfara. När han kom upp därifrån så fick han se ett par parhästar komma dragande på en vagn, och han kände inte igen den som körde. Men när ekipaget hade passerat och han vände sig om efter det, så var det plötsligt försvunnet. Han ansåg då att det var någonting konstigt med det där.

Ivar Lindgren har själv berättat att han en gång i smedjan såg en kvinna som sedan länge var avliden. Han sprang då och hämtade de andra Lindgrenarna i smedjan, och allihop såg den här kvinnan, och det var mitt på ljusa dagen. I Hedvigsfors satte man mycket värde på den här berättelsen, eftersom Lindgrenarna allmänt var mycket betrodda och inte ansågs tala osanning.

På herrgården i Hedvigsfors ansågs det spöka. Salongen uppe i hörnrummet kallades för spökrummet, och det gör den fortfarande. Där uppiifrån hördes en gång stolslammer. Det var när man väntade gäster. Det var fru Sundin, fru Maria Sundin och ovannämnde Severin Lindgren

som hörde det här bullret, och Severin gick upp för att titta efter men fann ingenting i salongen. Sedermera hördes de här bullren uppi-från spökrummet många gånger.

Handlare Fridolfsson hade en son som hette Harald, som på sin tid tog livet av sig. Harald Fridolfssons död varslades för Johan Samuelssons pappa. Samuelsson hade varit på en resa till Hudiksvall tillsammans med Harald Fridolfsson, och tyckte att han bar sig lite märkligt åt. På kvällen ville Samuelsson gå hem till handlare Fridolfsson, d.v.s. pojkens pappa, för att berätta om det här, och han såg då en svart figur som strök över vägen. Det var ett varsel till pojkens fränfalle. Den här pojken Fridolfsson blev också sedd flera gånger efter sin död.

På tal om dödsfall berättar Johan Samuelsson att det i Hedvigsfors var Anna Tingelöv som brukade svepa liken.

Fru Samuelssons pappa hette Viktor Zimmerman. Han var snickare i Norrdala. På vintrarna brukade han emellertid arbeta som skogshuggare. Han hade också slaktning som extraarbeten. Ofta vandrade han iväg ända uppåt Härjedalen för att hugga virke på vintern, och han berättade för fru Samuelsson att det ofta inte fanns några kojor när man kom fram till hygget. Fläsk och bröd hade man med sig. Det var den mat som höll sig bäst i kylan. Då fru Samuelsson var liten, minns hon att pappan brukade resa bort efter jul och kom inte hem förrän till våren.

I familjen Zimmerman fanns elva barn. De fick hjälpa till med alla sysslor. Då fru Samuelsson slutat skolan fick hon genast börja arbeta som lillpiga i gårdarna. Hon fick då syssla med disk, barnpassning o.s.v.

Fru Samuelsson berättar, att hon av sin far har hört, att han på sin tid såg den allra första julgranen, som användes i trakten, och den såg han i Hedvigsfors i en familj. Han berättade för sin dotter att det förr inte alls var vanligt att man använde julgran i gårdarna runt Hedvigsfors.

Bland fritidsnöjerna i Hedvigsfors i makarna Samuelssons ungdom, minns man gärna ungdomshelgen som inföll veckan efter midsommar, då pojkarna drog iväg upp på fäbodvallarna för att hälsa på fäbodflickorna. I Hedvigsfors fanns på den tiden en skytteförening, som hade en paviljong, där man brukade dansa. Det var ofta dans där när Samuelssons var unga. Senare blev det en dansbana i den s.k. Marsöbacken.

Johan Samuelsson har varit med att fira midsommar i Hedvigsfors med midsommarstång och andra festligheter, men på senare tid for man till Strömbacka för att fira midsommaren där.

Då det gäller det vardagliga umgänget, så påpekar herr och fru Samuelsson att man förr gick objuden i gårdarna. Det kallades att man var "gålasjuk", ville gå runt och hälsa på. Skillnaden till nutida förhållanden är att man nu för tiden alltid skall bjudas för att gå någonstans.

I Bricka fanns ett kafé i Johan Samuelssons ungdom, och dit gick man i alla väder, berättar han, och satt där och hängde. Ibland hände det att man tog med sig en fickplunta som man hade och styrkte sig med, och sedan kunde det hända att man drog iväg på bönenöte. Det var

pingstvännerna som hade ett bönhus i Våtmor. Tidigare, innan bönhuset kom till, höll pingstvännerna till i ett hem. I Våtmor brukade det också vara s.k. bjudningsbaler ibland. Det var då pojkarna som ordnade med dans och kaffe och så skulle de bjuda varsin flicka till dansen. De här bjudningsbalerna innebar emellertid att allmänheten kom. Ofta var det slagsmål vid de här tillställningarna. Man slogs med knivar och cykelkedjor, blytyngder och diverse andra tillhyggen, och den kunde ofta gå ganska hett till. Johan Samuelsson berättar att Engebo- och Stråksjöborna var väldiga slagskämpar på den här tiden, och han påpekar också att det ofta var de olika byarna som låg i fejd med varandra.

Vintertid fanns det ju ingen dans på dansbanorna, utan då brukade man hålla till i gårdarna och ha s.k. småhippor. Man hyrde in sig i en gård då. Man brukade dricka kaffe och dansa. Annars blev det inte av så mycket vintertid med några nöjen. Ja, man hade det här kafét förstås, i Bricka.

Det fanns också en nykterhetsloge i Hedvigsfors. Det var NTO som herr Samuelsson berättar var mer religiöst inriktad än IOGT. NTO höll till på skolan, där de bland annat brukade ordna med jultomtsfester. I skolan anordnades för övrigt julotta, och det brukade vara rättare Johansson som höll den. För övrigt, då det gäller fritiden, så kunde man någon gång ge sig iväg till Moviken där det anordnades fest. Herr Samuelsson berättar, att man ofta var ett gäng med pojkar som drog iväg tillsammans ut på nöjen.

Apropos julotta så berättar Johan Samuelsson att hans mor hade till uppgift att tända ljusen på juldagsmorgonen i det gamla kapellet, som på sin tid fanns i Hedvigsfors. Modern hade för övrigt som uppgift att passa förvaltaren Höggs son, Hjalmar.